

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

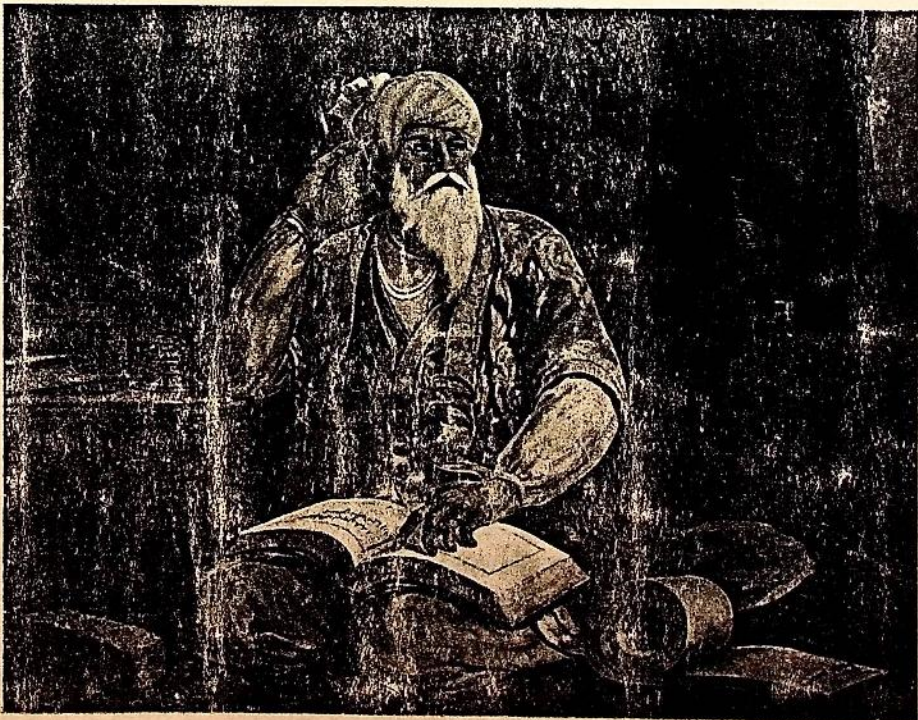
ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਦੇਸ਼

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ , ਰਾਮਗੜੀਆ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਸਿਕ ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ)

GURMAT SANDESH

(Monthly News Letter of Ramgarhia Association , Woolwich)

JANUARY..2003

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਗੋਯਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ

Bhai Nand Lal Ji Goya

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਦੀ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ !

ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਗਰ

ਵਿਚੋਂ

ਕੁੱਝ ਕੁਲ-ਤੁਪਕੇ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖੀ। ਮੁਗਲ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੁਧ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ, ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇਗ਼ ਤੇ ਕਲਮ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਤੇ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ, ਉਸਦੀ ਮਿਸਾਲ ਘਟ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮੁਰਦਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ-ਭਰਪੂਰ ਜੀਵਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰੀ ਬੀਰ-ਸਹਿਤ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕਵੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਇਜੇਹੀ ਰਚਨਾ ਕਰਵਾਈ। ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਵੀਂ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬੀਰਰਸਮੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ। ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਜੀਵਨ ਸਾਜਣਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਾਲੀ ਕਰਾਮਾਤ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਸਦਕੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। —

— ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ੧੮ ਦਸੰਬਰ ੧੬੬੧ ਈ ਨੂੰ ਪੈਣੇ (ਬਿਹਾਰ) ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਬਚਪਨ ਗੰਗਾ ਕੰਢੇ ਗੁਜਰਿਆ, ਸਤਲੁਜ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਕੇ ਵਿਦਿਆ ਪਾਈ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਸਮੇਂ ਜਮਨਾ ਕੰਢੇ ਪਾਉਣੇ ਠਹਿਰਕੇ ਕਲਮ ਚਲਾਈ, ਫਿਰ ਵਗੇ ਸਤਲੁਜ ਪਾਸ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆ ਗਏ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇਗ਼ ਤੇ ਕਲਮ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਿਸਦਾ ਸਿੱਟਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਇਆ। ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖਕੇ, ਤੇ ਇਸ ਖਾਤਰ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁੱਝ ਵਾਰ ਕੇ ੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮ ਈ ਨੂੰ ਗੋਦਾਵਰੀ ਕੰਢੇ ਨਦੇੜ - ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾ ਗਏ। ਆਪਦਾ ਜੀਵਨ ਇੱਕ ਠਾਟਕ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦਰਿਆਵਾਂ ਕਿਨਾਰੇ ਵਿਭਿੰਨ ਝਾਕੀਆਂ ਦਰਸਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦਿੱਤਾ। —

— ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਦਰਸਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਵਲ ਵੇਖੋ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੰਘਿਆ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਐਤਰ-ਧਿਆਨ ਮੂਰਤ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਉਤਸ਼ਾਹ-ਹੀਣ ਪੂਰਨਤਾ ਦਾ ਅਡੋਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੇ ਰੱਜੇ ਪੁੱਜੇ ਤਿਆਗ ਦਾ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਲਭਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਵਾਨ ਮੁਖ ਉਤੇ ਉਸ਼ਾ ਦੀ ਲਾਲੀ ਹੈ, ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਤਾਂਘ ਉਛਾਲੇ ਨੈਦੀ ਹੈ, ਹਾਰ ਜਿੱਤ ਦੇ ਜਵਾਰਭਾਟੇ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ, ਹੁਨਰ, ਰਾਗ, ਕਾਵਿ, ਪ੍ਰੇਮ, ਖੇਡ ਤੇ ਜੋਬਨ ਦੀਆਂ ਠਾਠਾਂ ਹਨ। — ਤੇਜ਼ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਮੌਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਚਾਨਣ ਸੁੱਟ ਕੇ ਡਰ ਭਫ ਸਭ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੀਰ-ਰਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਲਾ ਐਉਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੈਰ ਭੋਂ ਤੇ ਉਖੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।— ਸੁਨੇਹੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਸਤਾਨੀ ਮਰਦਾਨਗੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਰੱਬ ਦਾ ਅਕਾਰਹੀਣ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਲਘੂ-ਨਿੱਘਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਪਤਨੀ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ, ਸਾਥੀਆਂ ਲਈ ਵਫਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਦਰਦ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਲਈ ਜੋਸ਼ ਹੈ, ਗੁਲਾਮੀ ਲਈ ਘਿਰਨਾ ਹੈ, ਜ਼ੁਲਮ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ਹੈ, ਹੁਨਰ ਲਈ ਕਦਰ ਹੈ, ਰੂਪ ਲਈ ਰਸ ਹੈ, ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੈ।

— ਬੀਰ ਜੋਧਾ, ਨੀਤੀ-ਨਿਪੁੰਨ, ਹੁਨਰਮੰਦ, ਕਵੀ, ਰਾਗੀ, ਪ੍ਰੇਮ-ਪੁੰਜ, ਭਗਤ ਤੇ ਰਸਿਕ ਭਾਵਨਾਂ ਵਾਲਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਬਣਿਆ। ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਆਯੁ ਵਿਚ ਕਈ ਉਮਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਮੁਕਾਇਆ। ਧਰਮ-ਗੁੰਝਲ ਦੇ ਪਲਦੇ ਖੋਲੇ। ਭਰਮ-ਗੰਦਾਂ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਕਤਰ ਕੇ ਪਰ੍ਹੇ ਸੁੱਟੀਆਂ। ਨਾ ਰਸਮ ਛਡੀ ਨਾ ਜਾਤ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ, ਨਾ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਰੱਖੀ। ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਭਾਰ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਲਹਿ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਤੇਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ, ਦਲੇਰੀ ਜਾਗਦੀ, ਬਹਾਦਰੀ ਤੜਪ ਉਠਦੀ। — ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਾਦੂ-ਅਸਰ ਉਤੇ ਅਸ ਅਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕਦਮ ਵਲਗਣਾ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਤੇ ਮੁਖ ਨੰਗਾ ਕਰਕੇ, ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰਨੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ, ਹੋਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਛੁੱਟ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤਲਵਾਰ ਫੜ ਕੇ ਮਰਦੀਆਂ ਤੇ ਮਾਰਦੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। — ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੱਭੇ ਭੈੜੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸੋਹਣੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਚਲਾਈਆਂ, ਸਾਰੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਸਮ ਤੋਰੀ, ਹੋਲੀ ਤਿਉਹਾਰ ਦੇ ਖਰੂਦੀ ਤੇ ਵਿਗੜੇ ਮਜਾਕ ਦੀ ਥਾਂ ਸਵੱਛ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਹੋਲਾ ਮੱਚਲਾ ਰਚਿਆ। ਅਖਲਾਕ ਪਵਿਤਰਤਾ ਦਾ ਅਦਰਸ਼ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ, ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਨ ਬਣਾ ਕੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨਿਆ। —

— ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਰਬਤ ਵਰਗੀ ਅਚਲ ਮੁਗਲ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕ ਲਈ, ਤੇ ਏਸ ਤਲਵਾਰ ਨੇ ਮੌਤ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਮੂੰਹ ਲਿਸ਼ਕਾ ਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਡਰ ਭਫ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇੱਕ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਭੜਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗਲਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਦਿਮਾਗੀ ਦਰ ਬੰਦ ਪਿਆ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, ਜਾਪ ਤਾਪ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਭੁਲੇਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿਰਫ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਐਤਮ ਜਿੱਤ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ। —

ਆਓ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚੋਂ ਬਹਾਦਰੀ, ਨਿਰਭੈਤਾ, ਰੋਸ਼ਨ-ਦਿਮਾਗੀ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਜਿੱਤ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚਾ, ਸਵੈਮਾਨ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਗੌਰਵ ਦੇ ਸਬਕ ਲਈਏ - ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਸਭੈ ਏਕੇ ਪਹਿਚਾਨਬੋ - ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜੋਤ ਦੇ ਸਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਸਭ ਦੇ ਸਾਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਮਨੁੱਖ-ਬਹਾਦਰੀ ਰਚੀਏ !!

(ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਾਰਾਂਸ਼ ਤਾਂ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਰਮ ਅਤੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ-ਲੜੀ ਦੀਆਂ ਲੇਖਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਧਨਵੰਦ ਸਹਿਤ - ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਮਥਰੂ)

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਗੋਯਾ

(1633 - 1713 AD)

.. ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਫਿਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਗਿਆ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ, ਬੀਰਤਾ ਤੇ ਵਿਦਵਤਾ-ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੋਂ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਹੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ..

(ਅਸੀਂ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਝਲਕੀਆਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਕਰੀਏ - ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਮਥਾਰੂ)

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਕਵੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਫਾਰਸੀ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਵਿਚ ਉਚਾਰਿਆ ਕਲਮ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰੀਤ-ਨਗਮਾ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਮਸਤੀ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਦਾ ਕਲਮ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਲਿੱਖ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਇਲਾਵਾ ਜੋ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜਾਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਪਿਆਰੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਛੇੜਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਚਾਰ ਮੁਕਾਮਾਂ ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ - ਗਜ਼ਨੀ, ਮੁਲਤਾਨ, ਆਗਰਾ ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਜ਼ਨੀ ਵਿਚ ਉਚ ਵਿਦਿਆ ਪਾਈ, ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਫਕੀਰੀ ਦੀ ਚੇਟਕ ਲਗੀ, ਆਗਰੇ ਦੇ ਮੁਗਲ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਜਾਮ ਪਿਲਾਇਆ। ਰਵਾਇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਪਿਤਾ ਛੱਜੂ ਮੱਲ ਦਾਰਾ ਸ਼ਕੋਹ ਦੇ ਖਾਸ ਮੁਨਸ਼ੀ ਸਨ। ੧੬੩੯ਈ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਦਾਰਾ ਸ਼ਕੋਹ ਕਪੂਰਥੀ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੁਨਸ਼ੀ ਛੱਜੂ ਮੱਲ ਉਸਦੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਉਥੇ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸਨੇ ਗਜ਼ਨੀ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਇਥੇ ਹੀ ੧੬੩੩ ਈ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੇ ਇਥੇ ਹੀ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਉਮਰੇ ਹੀ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਉਦਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਅਖੀਰ ਉਹ ਮੁਲਤਾਨ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਇਥੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਾਸ ਘਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਕ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਸਚਿਜਧਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੋਹਣੇ ਤੇ ਸੁਨੱਖੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਨਵਾਬ ਛੱਜੂ ਮੱਲ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਜਾਣੂ ਸੀ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਕਾਬਲੀਅਤ ਕਾਰਨ ਇਕ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਨਾਇਬ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣਿਆ। ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਫਿਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਗਿਆ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ, ਬੀਰਤਾ ਤੇ ਵਿਦਵਤਾ-ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੋਂ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਹੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਆਪ ਨੇ ਬੰਦਗੀਨਾਮਾ ਮਸਨੋਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ ਕਹਿਕੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਉਹ ਮਾਨ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣ ਗਏ, ਕਵੀ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਵੀ ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਜੋਹਰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ। ਬਹੁਤੇ ਕਵੀ ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਾਇਰ ਟਾਂਵੇ ਟਾਂਵੇ ਸਨ ਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਯੋਗਤਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭਾ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਬਾਪਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਸੰਗਤ ਨੇ ਹੁਕਮ ਹੁਆ ਹਮ ਸੇ ਜੋ ਪੁਛਨਾ ਹੋ, ਸੋ ਨੰਦ ਲਾਲ ਬਤਾਵੇਗਾ।

ਤਾ ਨੰਦ ਲਾਲ ਅਖਤਾ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ

ਲਿਖਾਰੀ, ਅਵਰ ਕਵੀਸ਼ਰ ਬੁਲਾਏ। (ਸਾਖੀ ੫੮)

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਅਲੇਮ ਫਾਜ਼ਲ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਬੜੀ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਨਾਲ ਟਹਿਲ-ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਨੰਦ ਲਾਲ ਆਗਰੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਜਦੋਂ ੧੬੯੫ ਈ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਮੁਆਜ਼ਮ ਆਗਰੇ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕੁਰਾਨ ਸਰੀਫ ਦੀ ਕਿਸੇ ਆਇਤ ਬਾਰੇ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਮੁਆਜ਼ਮ ਨੇ ਇਸ ਗੁੰਝਲ-ਭਰੀ ਆਇਤ ਬਾਰੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਅਰਥ ਬੜੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਫ਼ਾਜ਼ਲ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੀਨੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਿਣਕ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ ਕੰਨੀ ਪੈ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਗਰਾ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁੜ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾਰੋਗਾ ਗਿਆਸੂਦੀਨ ਨੇ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਧੇ ਲਾਉਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਹਮਲਿਆਂ ਕਰਕੇ ਜੰਗਾਂ ਜੁਧਾਂ ਦਾ ਅੰਤਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਇਥੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ

ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨੇ (੧੭੧੦ - ੧੭੧੬ ਈ) ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਆ ਕੇ ਤਰਖੱਲੀ ਮਚਾਈ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਨੰਦ ਲਾਲ ਪੰਜਾਬ ਆਏ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਮੁਲਤਾਨ ਚਲੇ ਗਏ । ਇਥੇ ਆਪ ਨੇ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਵਿਦਿਆਲਾ ਚਲਾਇਆ ਜੋ ਦੇਰ ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ । ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਆਪਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ੧੭੦੫ ਈ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਲਿਖਦੇ ਹਨ , ਪਰ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਿਹਾਂਤ ੧੭੧੩ ਈ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੋਇਆ । ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਸਨ - ਲਖਪਤ ਰਾਏ ਤੇ ਲੀਲਾ ਰਾਮ । ਲੀਲਾ ਰਾਮ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਬੰਸ ਚਲੀ । ਵਰਣਨ ਯੋਗ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਨੌਨਿਹਾਲਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈ ਦੀ ਪਦਵੀ ਜੁੜੀ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਚਨਾਵਲੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :- **ਦੀਵਾਨਿ ਗੋਯਾ , ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ , ਗੰਜਨਾਮਾ , ਤੋਸੀਫੋਸ਼ਾ , ਜੋਤਿ-ਬਿਗਾਸ , ਅਰਜੁਨ ਅਲਫਾਜ਼ , ਦਸਤੂਰੁਲ ਇਨਸਾ ਅਤੇ ਜੋਤਿ ਬਿਗਾਸ (ਹਿੰਦੀ)** (ਪਹਿਲੀਆਂ ਸਤ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ)

ਗੰਜਨਾਮਾ - ਇਹ ਰਚਨਾ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਾਰੇ ਹੈ , ਕੁਲ ੧੬੦ ਸ਼ਿਅਰ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਿਅਰ ਜ਼ਿਆਦੇ ਗਾਏ ਸੁਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ , ਅਤੇ ਇਹ ਹਨ ਵੀ ਬੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ । ਇਸਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੯੧੪ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ ।

ਜੋਤਿ-ਬਿਗਾਸ - ਇਹ ੪੩ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਜੋਹੀ ਹਿੰਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਸਤੋਤਰ ਸੈਲੀ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ । (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਤਿੰਨ ਰਚਿਤਨਾਮੇ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ , ਇਹ ਡਾ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਰਚਿਤਨਾਮੇ - ੧੯੭੩ , ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ - ਐਡੀਟਰ) :

ਚੜ੍ਹੇ ਤਰੰਗ ਉਡਾਵੈ ਬਾਜ਼ । ਤੁਰਕ ਦੇਖ ਕਰਿ ਜਾਵੈ ਭਾਜ । (੩੫)

ਝੁਲਣ ਨੇਜੇ ਹਸਤੀ ਸਾਜੇ । ਦੁਆਰ ਦੁਆਰ ਪਰ ਨੋਬਤ ਬਾਜੇ ।

ਸਵਾ ਲਾਖ ਜਬ ਹੁਧੈ ਪਲੀਤਾ । ਤਦ ਖਲਸਾ ਉਦੈ ਅਸਤ ਲਉ ਜੀਤਾ । (੩੬)

ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਲਸਾ , ਆਕੀ ਰਹੈ ਨ ਕੋਇ ।

ਖੁਆਰ ਹੋਇ ਸਭ ਮਿਲੈਗੇ ਬਚਿਹ ਸਰਨ ਜੋ ਹੋਇ । (੩੭)

(ਡਾ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਦਮ ਦੀ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਿਤਨਾਮੇ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਰਚੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਸੀਹਤਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇ । ਪਦਮ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਚਿਤਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਨਸੂਬ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ)

ਸ਼ਾਇਰੀ - ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਉਚ ਪਾਠ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਦਵਾਨ ਕਵੀ ਸਨ । ਸੂਫੀ ਮਤ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ । ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉਪਰ ਸੋਨੇ ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ । ਉਹ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਇੱਕ ਅਨੋਖੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਗਏ । ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਵਿਦਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਦਰਚਾਨ ਸੀ । ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਅਧਿਆਤਮਕ ਜਗਿਆਸੂ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਇਸ ਅਧਿਆਤਮਕਾ ਦਾ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਸੀ , ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਦਰਿਆ ਵਗਦਾ ਸੀ । ਮੁਰੀਦੇ ਨੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਪਾਸ ਆਪਾ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਮਸਤਾਨਗੀ ਵਿਚ ਗੁਣ ਗੁਣ ਉਠਿਆ ਕਿ ਅਸੀ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਆਸ਼ਕ ਹਾਂ ਜੋ ਸਾਡਾ ਆਸ਼ਕ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗਾ ਮੁਰਸ਼ਦ ਮਿਲਿਆ , ਇਹ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਵਰਗਾ ਸਿਦਕੀ ਤੇ ਸੋਝੀਵਾਨ ਮੁਰੀਦ ਮਿਲਿਆ ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਨਿਰਾਲੀ ਘਟਨਾ ਹੀ ਸੀ । ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਨਾਇਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੀ- ਜੋ **ਮਾਨਸ ਕੀ ਏਕ ਜੋਤਿ** ਦਾ ਹਾਮੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਵੀ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦਸਦਾ ਸੀ - **ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਏ** । ਸ਼ਾਇਰ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ ਖੂਬੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਤੇ ਉਸਦੇ ਪਰੋਮ-ਭਿੰਨੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਕਮਿਕ ਕਰਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਕਾਵਿ-ਸ਼ੈਲੀ - ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਗਰੀਬ ਰੰਗ ਹੋਰ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ - ਇਸਕ ਹਕੀਕੀ ਦੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਮਜ਼ਾਜੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਡਬੋ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਲਾਮ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮੁਹਬੂਬ ਦੇ ਚੇਹਰੇ , ਮੁਖੜੇ , ਮੁਸਕਰਾਹਟ , ਸਹੁ ਵਰਗੇ ਕੰਦ , ਸ਼ੋਖ ਚਸਮ ਤੇ ਲੀਨੀਆਂ ਜੁਲਣਾਂ ਦਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਉਸਦੇ ਅਨੂਪਮ ਸੋਦ੍ਯ ਤੇ ਉਸਦੀ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਖਿਆਨ ਹੈ । ਨੰਦ ਲਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਸੁਹਾਵਣੀ ਸ਼ਬਦਸ਼ਾਇਤ ਦਾ ਸ਼ੋਦਾਈ ਹੈ । ਉਸਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰੰਗਲੇ ਕੋਤਕਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਨਾਨ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਰਤਾਰੀ ਕੋਤਕ ਵੀ ਕਮਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ ਫਾਰਸੀ ਰਚਨਾ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਪੜ੍ਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਫੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੰਮਿਲਤ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਨੰਦ ਲਾਲ - ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਹੀ ਸੂਫੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਚੋਖੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਰਾਹ ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ । ਨੰਦ ਲਾਲ ਵਿਚਲਾਪ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ , ਕਿਉਂਕੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਧਾਈਆਂ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਕਰਲਾਉਣ ਨਹੀਂ ਆਏ , ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਆਏ ਹਾਂ :

ਹਰਖ ਅਨੰਤ ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਬੀਆ

ਸੋ ਘਰ ਗੁਰੂ ਨਾਠਕ ਕਉ ਦੀਆ

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੇ ਤੀਸਰੀ ਗਜਲ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਵਿਸ਼ਟੀਕਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵੱਲ ਭਜੀਏ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸੋਹਣਿਆਂ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਨਿਵਾਸਥਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਮਾਰੀ ਦੇ ਪਰੋਮ ਪੰਥ ਤੋਂ ਤੁਰਦਿਆਂ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਹੀ ਹੈ। ਸਮਾਜਕ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਭਾਂਜ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਅਜੇ ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਲਾਪਰਵਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਗੁਰਮਤਿ ਨੇ ਸੰਗਤਵਾਦ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਕਤੀਮਾਨ ਕਰਨਾ ਮੁਖ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਰੱਬ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸੰਗਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰਨਾ ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤ ਗੁਰਮਤਿ ਯਾਰਨਾ । ਅਰਜੁਨ ਅਨਫਾਜ਼।

(ਉਹੋ ਗੁਰੂ, ਉਹੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ, ਉਹੋ ਸਾਧਸੰਗਤ, ਉਹੋ ਯਾਰ ਦੇਸਤ ਹੈ)

ਇੱਕ ਥਾਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੋਯਾ ਦੇ ਦਿਲ ਨੇ ਇਹੋ ਸੱਧਰ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਦੀ ਰਾਹ ਦੀ ਧੂੜ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਜਾਵਾਂ:

ਸਵਦ ਕੁਰਸਾਂ ਖਾਕਿ ਰਾਹਿ ਸੰਗਤ, ਦਿਲਿ ਗੋਯਾ ਹਮੀ ਰਾ ਆਫਸੂ ਕਰਦ । ਗਜਲ 33

ਸੋ ਅਜੇਹੀਆਂ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜੋ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਪੁਰਾਤਨ ਫਾਰਸੀ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਹੀ ਦੇਣ ਹੈ।

ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ ਇੱਕ ਹਿੰਦੀ ਰਚਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋਤਿ-ਬਿਗਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸਤੋਤਰ ਹੈ।

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨੈ । ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰ ਸੰਤ ਉਬਾਰਨੈ

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰ ਪਾਰ ਉਤਾਰਨੈ । ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰਨੈ ।

ਇਥੇ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਅਰਥ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਹੁ ਗੁਰ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੀ ਫਾਰਸੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੰਜਨਾਮੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਸਤਿ ਥਾਂ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਸਤਿ ਸਿਰਲੇਖ ਨੌਵੇਂ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਆਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਛੰਦ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ :-

ਇਕ ਦਿਹਾੜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਹੁ, ਮੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਰਾਹੀ ਪੀਤੀ

ਭਾਇ ਅਸਾਡੇ ਲਿਖੀ ਫਕੀਰੀ, ਸੇ ਮਸਤਕਿ ਧਰਿ ਲੀਤੀ

ਪਿਛਲੀ ਉਮਰਿ ਗੁਨਾਹੀ ਬੀਤੀ, ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਨਾ ਕੀਤੀ

ਅਗੈ ਸਮਾਤਿ ਚਲਹੁ ਠੰਦ ਲਾਲਾ ! ਜੇ ਬੀਤੀ ਸੇ ਬੀਤੀ ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੂਬੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਲਾਕਾਰ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਇਹ ਤਵਾਰੀਖੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਬਸਾਝੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਲਦਸਤਾ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਕਈ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਕਿ -

ਲੜੀ ਵਾਰ ਲੇਖ, ਪੁਰਾਤਨ ਬੀੜਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿ ਕਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ?

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਲੜੀ ਵਾਰ ਲੇਖ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਛਪੇ।

ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਦੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਲੜੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿਚ ਵੈਸਾਖੀ ਅੰਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ, ਇੱਕ ਅੰਕ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਰਪਤ ਕਰਾਂਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੰਨਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੁਝਾਓ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਅਤੇ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਲਈ ਧਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। (ਐਡੀਟਰ)

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ

ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਦੁਖਤਾਂ ਵਾਂਗ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਵੀ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਕਿਸੇ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਲਗ ਰਿਹਾ ਜਾਪਦਾ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਡਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇੱਕ ਲੇਖ ਦਾ ਸਾਰਾਂਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਨ ਕੁੱਝ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। - ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਮਥਰੂ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਵੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 530 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਖਾਸ ਸਥਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਮਤ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੰਮਤ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਵੀ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਤੋਂ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਮੌਸਮ ਨਾਲ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਧਰਤੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪਰਿਕਰਮਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਏ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਂ 365 ਦਿਨ 5 ਘੰਟੇ 48 ਮਿੰਟ 46 ਸੈਕਿੰਡ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਜੋ ਸਰਬ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਕੈਲੰਡਰ ਹੈ ਉਸਨੂੰ Common Era ਜਾਂ ਸਾਂਝਾ ਸੰਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਹੈ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦੀ ਗਰੇਵਿਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵਾਧਾ-ਘਟਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਲੀਪ ਸਾਲ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਰਾਹੀਂ ਮੌਸਮਾਂ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ 'ਸੂਰਜੀ' ਸੰਮਤ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 'ਸੂਰਜੀ' ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 20 ਮਿੰਟ ਵਧ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੀ ਕਰਕੇ ਵੈਸਾਖੀ ਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅੱਗੇ ਖਿਸਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। 1753 ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ 9 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਸੀ, 1799 ਵਿਚ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਆਈ ਤੇ 1999 ਵਿਚ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਆਈ। ਸੋ ਤਕਰੀਬਨ 70 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਸ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ 1100 ਸਾਲਾਂ ਬਾਦ ਵੈਸਾਖੀ ਮਈ ਵਿਚ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ 1300 ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਵੈਸਾਖੀ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ। ਅਕਤੂਬਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਣਕ ਦੀ ਵਾਦੀ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸੋ ਇਹ ਸੰਬੰਧ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਲਗੇਗਾ। ਹੋਰ ਵੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਜੋ ਮੌਸਮਾਂ ਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਨਾਇਆ ਹੈ, ਸਮਾਂ ਪੈਣ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਓਪਰਾ ਲਗੇਗਾ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ :- **ਚੇਤ ਬਸੰਤ ਭਲਾ ਭਵਰ ਸੁਹਾਵਣੇ** ਵਾਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਚੇਤ ਤੇ ਬਸੰਤ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਫੱਗਣ ਚੇਤ ਵਿਚ ਬਸੰਤ ਕੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਚੇਤਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਜੂਨ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਬਸੰਤ ਦਾ ਆਲਾਪ ਅਜੀਬ ਲਗੇਗਾ। ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਪੋਹ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਪਲੇ (ਤੁਖਾਰ) ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੋਹ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। **ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਂਦਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।**

ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਈਸਵੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ 16ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ Pope Gregory (ਪੋਪ ਗਰੇਗਰੀ) ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਈ ਗਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕੇ ਈਸਵੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੌਸਮਾਂ ਤੋਂ 10 ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੋਪ ਗਰੇਗਰੀ ਨੇ ਬੜੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਤਾਰੀਖ 10 ਦਿਨ ਅੱਗੇ ਕਰਕੇ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਲੈ ਆਂਦਾ, ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਇੰਸ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਸਾਰੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਦੇਸ਼ ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਬਣਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਦੂਸਰੀ ਔਕੜ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਿਵਾਇ ਵੈਸਾਖੀ, ਮਾਘੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸਹੀਦੀ ਦਿਵਸ, ਜੋ ਪੱਕੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਗੁਰਪੁਰਬ ਚੰਦਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਥਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੰਦ-ਸਾਲ ਕਿਉਂਕੇ ਸੂਰਜੀ ਨਾਲੋਂ 11 ਦਿਨ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿਛੋਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੰਦ-ਸਾਲ ਨੂੰ ਸੂਰਜੀ ਸਾਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਰ ਤੀਸਰੇ ਚੌਥੇ ਸਾਲ, ਇਸ ਚੰਦ-ਸਾਲ ਵਿਚ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਉਦੋਂ ਚੰਦ-ਸਾਲ 13 ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਧੂ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਮਲਮਾਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਿਥਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਹੀਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਦ-ਸਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਗਾਂਹ ਖਿਸਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਈਸਵੀ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਗੁਰਪੁਰਬ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਪੁਰਬ ਕਿਸੇ ਈਸਵੀ ਸਾਲ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੌਜੂਦਾ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਹੀ ਦਿਹਾਤੇ ਨਹੀਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। 15-20 ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਪੰਥ ਦੇ ਮੁਖੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਲੀ ਤਾਰੀਖਾਂ, ਡੂੰਘੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਸਾਰੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੇ ਮਨਾਏ ਜਾਣ।

ਉਪੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਯਤਨਾਂ ਬਾਰੇ ਮੋਟੀ ਮੋਟੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :-

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ)

- * ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਯਤਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਪਰ 1994 ਤੋਂ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਬੜੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ।
- * ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਇੱਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਕੀਤੀ। ਬਹੁਸੰਮਤੀ ਇਸ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਦੇ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਕਤ ਬਾਰਾਮਾਹਾਂ ਦੇ ਮੌਸਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਅਨਿਸ਼ਚਤਤਾ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- * ਸੰਨ 1997 ਦੇ ਅਖੀਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਜੰਤਰੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਤ੍ਰੈਸ਼ਤਾਬੀ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ 530 ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਨ 1999-2000 ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਛਾਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੁਧਾਰ ਹੋਏ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਧੀ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸਿਸਟਮ ਹੈ ਜੋ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੈ।
- * ਜੰਤਰੀ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਵਾਦ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਕੈਲੰਡਰ ਵਰਗੇ ਪੇਚੀਦਾ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਆਮ ਵਾਕਫ਼ੀ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਜੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਣ ਦੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਸੁਧਾਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਆਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਹਿਮ ਮਸਲੇ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਗੂਹ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਕਿ ਇਸ ਸੋਧ ਕੈਲੰਡਰ ਤੇ ਲਾਈ ਗਈ ਆਰਜ਼ੀ ਰੋਕ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਟਾਇਆ ਜਾਵੇ।
- * ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਕੀਕਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਬੂਤ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕੌਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?

- ਕਿ 2-2-2000 ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਹੈ ਜੋ 1,112 ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੇ ਸਮ-ਸੰਖਿਆ ਹਿੰਦਸਿਆਂ ਦੀ ਹੈ, (entirely of even numbers) ਇਹ ਤਾਰੀਖ 28-8-888 ਪਿਛੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸਮ-ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਹੈ। ਸੰਨ 888 ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰੀਖਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਲੋਕ ਕੇਵਲ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਯਾਦ ਰੱਖਦੇ ਸੀ।
- ਕਿ ਅਖੀਰੀ ਬਿਖਮ (ਟਾਂਕ) (ODD) ਤਾਰੀਖ 19.11.1999 ਸੀ, ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਬਿਖਮ (ਟਾਂਕ) ਤਾਰੀਖ 1.1.3111 ਨੂੰ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪੂਰਾ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ :

1927 ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ 11 ਅਗੱਸਤ 1999 ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ (South-West) ਪੂਰਨ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸਦਾ ਕੁਲ ਸਮਾਂ ਦੋ ਮਿੰਟ ਛੇ ਸਕਿੰਟ ਸੀ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਪੂਰਨ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਮੁੜ ਸੰਨ 2090 ਨੂੰ ਹੋਵੇਗਾ।

(ਪੇਸਕਸ: ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਫੂਲਿਚ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ, ਸ਼ੁਭ ਚਿੰਤਕਾਂ ਅਤੇ ਫੂਲਿਚ ਦੀ ਸਮੂਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ, ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਪੇਸ਼ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਸਹੀ ਤੇ ਸੁਰੱਜੀ ਰਹਿਬਰੀ ਤੇ ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਰੇ, ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਬਖਸ਼ੇ, ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦੂਰ ਕਰੇ, ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਮਨ-ਚੈਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸੱਮੁਚੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੇ।

ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਕੁੱਝ ਫੁਟਕਲ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਬਿਉਰਾ

(ੳ) ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ - ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰੇ ਇੱਕ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਹੈ। ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰੇ ਲਿਖੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਹਜ਼ਾਰੇ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਚੋਟਵੇਂ ਅੰਸ਼ਕ ਬਚਨ। ਹਿਜਰ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੱਸਣ ਵਿਉਂਤਪਤੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਉਕਾ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਨੌਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿਰਲੇਖ ਪਿਛੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ 'ਸ਼ਬਦ ਰਾਗਾਂ ਕੇ' ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਵਡਿਆਈ, ਅਵਤਾਰਵਾਦ ਦਾ ਖੰਡਨ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਸੰਨਿਆਸ ਤੇ ਜੋਗ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਮਕਲੀ, ਸੋਰਠਿ, ਕਲਿਆਣ, ਤਿਲੰਗ, ਬਿਨਾਵਲ, ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਆਦਿ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹਨ। 'ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ' ਵਾਲਾ ਬਿਰਹ-ਗੀਤ ਵੀ ਮਗਰੋਂ ਇਸੇ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਪਿਛੋਂ ਉਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚਾਰ-ਤੁਕਾ ਇਹ ਗੀਤ ਸਮੁੱਚਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

(ਅ) ੩੨ ਸਵਈਏ - ਇਹ ਸਵਈਏ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਹੀ ਹਨ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰਵਾਦ ਤੇ ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ ਦਾ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਸੀਸ ਤੇ ਅਨੰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਇਸ ਨਾਲ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਸੱਤਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਉੱਦਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ ਅਜੇਹੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮਨੋਤਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰੋਹਤ ਜਮਾਤ - ਪੰਡਿਤ, ਜੋਗੀ ਤੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਉਤੇ ਵੀ ਸਖਤ ਆਲੋਚਨਾ ਹੈ।

(ੲ) ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਲਛਣ ਦਸੰਣ ਵਾਲਾ ਸਵਈਆ, 'ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸਰ' ਭਾਵੇਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ੩੩ ਸਵਈਏ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਵਈਆ ਪਿਛੋਂ ਵਖਰਾ ਹੀ ਉਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਈ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖਰਾ ਦਰਜ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਚਾਰ ਲਛਣ ਬਿਆਨੇ ਗਏ ਹਨ-

- ੧ - ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੋਣਾ।
- ੨ - ਮੁਰਦਾ ਕਬਰਾਂ, ਮੜੀਆਂ, ਮਠਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਬਚਣਾ।
- ੩ - ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ।
- ੪ - ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੁਆਰਾ ਐਤਰ ਆਤਮੇ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ।

(ਸ) ਖਾਲਸਾ ਮਹਿਮਾ - ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ੮ ਛੰਦ ਹਨ, ਪਹਿਲੇ ਸਵਈਏ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਪ੍ਰੋਹਤ ਜਮਾਤ ਉਤੇ ਵਿਅੰਗ ਕਮਿੱਓ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਜਯ ਬਣਾਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਰਗਲਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਦੋ ਸਵਈਏ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦਾ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਜਨਤਾ ਹੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕਰਮ-ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਤਾਂ ਦਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਕ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਸੋਹਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਹੀ ਹੈ। ਮੈ ਗਰੀਬ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੀ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਪੂਜਾ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਾਂ, ਵਿਹਲਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਘਰ ਜੋ ਵੀ ਸਾਮੱਗਰੀ ਹੈ, ਯਾ ਮੇਰਾ ਤਨ ਮਨ ਵੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਸਮਰਪਣ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਯਾ ਚਿੰਤਕ ਨੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮੋਢੀ ਮੰਨਕੇ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਸਲਾਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਰੀਬ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਅਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਧਿਆ ਤੇ ਉਹ ਹਰ ਮੈਦਾਨ ਫੜੇ ਪਾਉਂਦੇ ਗਏ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਹਤ ਜਮਾਤ ਦੀ ਮਾਨ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਨੂੰ ਠੇਸ ਲਗਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਸੀ।

(ਹ) ਸਦ - ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਉਚਾਰਿਆ ਤਿੰਨ-ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਟੋਟਕਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ-ਪੂਰਣ ਆਗਮ ਨੂੰ ਤੱਕਕੇ ਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਇਕ ਹੋਰ ਨਲ ਗਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ-ਗੀਤ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉਤੇ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ 'ਮਾਝ' ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। -

ਸੱਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਸੁਣ ਕੈ ਸਦੁ ਮਾਹੀ ਦਾ ਮੋਹੀ, ਪਾਣੀ ਘਾਹੁ ਮੁੜੇ ਨੇ
ਕਿਸੇ ਨਲਿ ਨ ਰਲੀਆ ਕਾਈ, ਕੋਹੋ * ਸੁਭਿਕ ਪਯੋ ਨੇ
ਗਇਆ ਫਿਰਕ ਮਿਲਿਆ ਮਿਤੁ ਮਾਹੀ, ਤਾਂ ਹੀ ਸੁਕਰ ਕੀਤੇ ਨੇ। ੧।
(* ਪਾਠਾਤ੍ਰ - ਕੋਈ)

(ਕ) ਅਸਫੋਟਕ ਕਬਿੱਤ - ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ੪੯ ਵਿਕੋਲਿਤਰੇ ਛੰਦ ਹਨ ਜੋ ਐਤਰ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਛੰਦ ਐਸੇ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਤੇ ਚਰਿਤਰ-ਪਖਾਨ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੋ ਕਬਿੱਤ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਭਾਯਾ ਦੇ ਪੁਰਤਰ ਸੰਗੋਸ਼ਚ ਦੀ ਬੀਰਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਭੰਗਾਈ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜੂਝ ਮਰਿਆ ਸੀ।

ਵਸੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ, ਛੱਡ ਚਲਿਆ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲਾ
ਹਿੰਦ ਉਤੇ ਹੀਰੋ ਵਾਰ ਕੇ, ਐਹ ਜਾਂਦਾ ਹਿੰਦ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ।
ਕਿਹਤਾ ਨੀ ਆ ਦਸੇ ਮੋੜੇ, ਨੀਲੇ ਦੇ ਸਵਾਰ ਨੂੰ
ਮੋੜ ਨੂੰ ਫੜਾਇਆ ਜੀਹਨੇ ਪੁਤਰਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ
ਕਿਹਤੋਂ ਜਿਗਰੇ ਨਾਲ ਦਿਤਾ ਇਹਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਖੁਨ ਨੂੰ ਉਥਾਲਾ।

ਗੁਜਰੀ ਮਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖੁਦ ਵੇਧੇ, ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਇਸ ਆਪਣੇ ਲੇਖੇ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਕਿਵੇਂ, ਭਰਿਆ ਸੂਤਾਂ ਨਲ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ।
ਜੀ ਕਰਦਾ ਇਹਨੂੰ ਵੇਖੀ ਜਾਈਏ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਨੈਣ ਵਿਛਾਈਏ
ਆਪਣੇ ਜਿਗਰ ਦਾ ਖੁਨ ਡੋਲ੍ਹ ਕੇ, ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਦੇ ਵਿਖਾਲਾ।
ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਬੈਠ ਕਿਨਾਰੇ, ਜਗ ਦੀਆਂ ਡੁਬੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਤਾਰੇ
'ਨੂਰਪੁਰੀ' ਇਹਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈ, ਤੇਰਾ ਹੋ ਜੂ ਜੀਉਣ ਸੁਖਲਾ।

ਗੋਬਿੰਦ ਦਰਸ਼ਨ। GOBIND GLIMPSES.

(ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਮਥਾਹੂ , ਵੈਲਿੰਗ ਕੋਟ)

ਸੁਲੱਭ, ਸਾਊ, ਸੁਲੱਖਣਾ ਅਤੇ ਸੰਜਮੀ ਤਪੱਸਵੀ।

Accessible, Affable, Auspicious & Abstinent *Acetic*.

ਸਮਰੱਥ, ਬਖਸ਼ਿੰਦ, ਉਦਾਰ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸੰਚਾਲਕ।

Able, Absolving, Accommodating & Agile *Administrator*.

ਸਾਵਧਾਨ, ਚੇਤਨ, ਕਲਾਪੂਰਨ ਅਤੇ ਦਲੇਰ ਨਿਰਮਾਤਾ।

Accurate, Active, Artful & Adventurous *Architect*.

ਪ੍ਰਚੰਡ, ਸਨੇਹੀ, ਮਿਲਣਸਾਰ, ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਣ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਕ ਦਾਨੀ।

Ardent, Affectionate, Approachable, Amicable & Accustomed *Alms-giver*.

ਪ੍ਰਬੀਨ, ਵਰਧਮਾਨ, ਇਕਾਗਰ ਅਤੇ ਚੌਕਸ ਸਲਾਹਕਾਰ।

Accomplished, Accrescent, Advertent & Alert *Adviser*.

ਦਇਆਵਾਨ, ਅਟੁੱਟ, ਅਰਸੀ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਧਰਮ-ਯੋਧਾ।

Clement, Ceaseless, Celestial & Constant *Crusader*.

ਸਮ-ਸੁਭਾਵੀ, ਸੋਝੀਵਾਨ, ਸੁਹਿਰਦ ਅਤੇ ਸਭਿਆਵਾਨ ਸਹਿਯੋਗੀ।

Congenial, Conscious, Cordial & Cultured *Colleague*.

ਸਵੈਵਿਸ਼ਵਾਸੀ, ਸਾਵਧਾਨ, ਅਨੁਰੂਪ ਅਤੇ ਸਮਰਥ ਸੈਨਾਪਤੀ।

Confident, Cautious, Compatible & Capable *Commander*.

ਯੋਗ, ਨਾਮਵਰ, ਪ੍ਰਸੰਸਾਯੋਗ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਵਿਜਈ।

Competent, Celebrated, Commendable & Calm *Conqueror*.

ਨਿਕਟਵਰਤੀ, ਸਭਿਅ, ਤਰਸਵਾਨ ਅਤੇ ਉਪਯੁਕਤ ਸੰਗੀ।

Close, Civilised, Compassionate & Comely *Companion*.

ਉਦਾਰਚਿਤ, ਧੀਰਜਵਾਨ, ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ਕ ਦਾਵੇਦਾਰ।

Chivalrous, Cool, Confirmed & Contesting *Chevalier*.

ਸ਼ੀਕਵੀ, ਆਗਿਆਕਾਰ, ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਸੁਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਮੁਖ।

Cononical, Compliant, Considerate. & Courteous *Chief*.

ਚੇਤਨ, ਨੇਕਨੀਯਤ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ *ਘੁਲਾਟੀਆ*।
Careful, Conscientious, Charitable & Commanding *Campaigner*.

ਨਿਰਭੈ, ਅਤਿਅੰਤ, ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਤੇ ਸੁਲੱਖਣਾ *ਯੋਧਾ*।
Fearless, Formidable, Fierce & Fortunate *Fighter*.

ਵਫਾਦਾਰ, ਚਹੇਤਾ, ਨਿਰਛਲ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ *ਸਜਣ*।
Faithful, Favourite, Frank & Fast *Friend*.

ਸਹਿਣ-ਸ਼ੀਲ, ਸਨੇਹਪੂਰਣ, ਭਰਾਤਰੀ-ਭਾਵੀ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿੰਦ *ਸੱਤਰੂ*।
Forbearing, Friendly, Fraternal & Forgiving *Foe*.

ਧਰਮਾਤਮਾ, ਦੁਰਬੋਧ, ਨਿਪੁੰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਾਨਾ *ਪੈਗੰਬਰ*।
Pious, Profound, Perfect & Princely *Prophet*.

ਉਦੱਮੀ, ਸਿਰਕੱਢ, ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਦਿਆਲੂ *ਦੇਸ਼ਭਗਤ*।
Painstaking, Prominent, Powerful & Pitiful *Patriot*.

ਆਦਰਸ਼ਕ, ਅਭਿਆਸੀ, ਵਿਵੇਕੀ ਅਤੇ ਅਮਨਪਸੰਦ *ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ*।
Platonic, Practical, Prudent & Pacific *Philosopher*.

ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ, ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ, ਪ੍ਰਬੀਨ ਅਤੇ ਬਹੁਜਨਸ਼ੀਲ *ਕਵੀ*।
Progressive, Popular, Proficient & Prolific *Poet*.

ਆਸਾਜਣਕ, ਪ੍ਰਬਲ, ਧੀਰਜਵਾਨ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥ *ਨੀਤੀਵਾਨ*।
Promising, Predominant, Patient & Potent *Politician*.

ਪਿਤਰੀ, ਸੁਸ਼ੀਲ, ਹਸਮੁੱਖ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ *ਪਤਵੰਤਾ*।
Paternal, Polite, Pleasant & Peaceful *Personage*.

ਸੂਖਮਦਰਸ਼ੀ, ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ, ਸੰਜੀਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਾਨਾ *ਪੈਗੰਬਰ*।
Subtle, Serious, Sober & Stately *Seer*.

ਦਰਦਮੰਦ, ਬਲਵਾਨ, ਸ਼ਾਂਤੀਵਰਧਕ ਅਤੇ ਸਫਲ *ਰੱਖਿਅਕ*।
Sympathetic, Strong, Soothing & Successful *Saviour*.

ਪ੍ਰਯੋਗ-ਦਰਸ਼ਕ, ਉਚੱਤਮ, ਪੁਨੀਤ ਅਤੇ ਸਰਲ ਧਰਮਾਤਮਾ।
Sweet, Supreme, Sacred & Simple Saint.

ਵਿਗਿਆਨਕ, ਚਿੱਤ, ਉਤੇਜਿਤ, ਅਤੇ ਸਾਰਥਕ ਵਿਦਵਾਨ।
Scientific, Sound, Shining & Significant Scholar.

ਨਿਪੁੰਨ, ਸੂਝਵਾਨ, ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਰਾਜਨੀਤੀਵੇਤਾ।
Skilful, Sensible, Sagacious & Sane Statesman.

ਸਵਾਰਥਹੀਣ, ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ, ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਅਤੇ ਸਾਬਤ-ਕਦਮ ਸੈਨਿਕ।
Selfless, Stout, Splendid & Steady Soldier.

ਸੁਹਿਰਦ, ਮੁਕ, ਸਰਬੋਤਮ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਬੁਧੀਮਾਨ।
Sincere, Silent, Superfine & Social Sage.

GURU GOBIND SINGH JI.

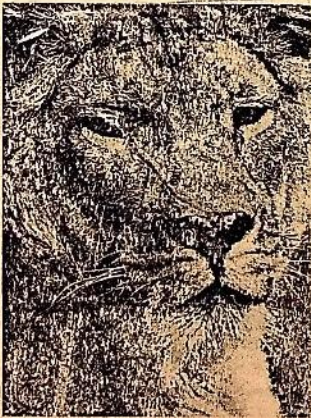
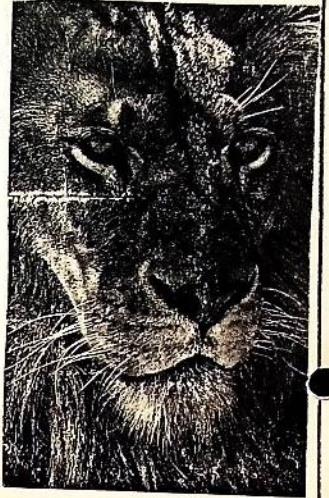
Guru Gobind Singh, the Tenth Master, is Guru Nanak at the climax of his spiritual glory. He wears the starry crest. He rides on his blue steed when a thousand swords rain their flashes. His pennon waves. His flags flutter high on the walls of heaven. He defends the sacred cause and purpose of God on earth. The Angels cry aloud to him: "Hail Master! Hail Holy One! Lord Thou art wonderful!" (Late Prof. Puran Singh)

Extracts from Guru Gobind Singh's Writings.

- God has no marks, no colour, no caste, and no ancestors, No form no complexion, no outline, no costume and so he is indescribable.
He is fearless, luminous, and measureless in might.
He is the King of Kings, the Lord of the prophets.
He is the sovereign of the universe, gods, men and demons.
The woods and dales sing the indescribable
O Lord, none can tell Thy names.
The wise count your blessings to coin your names. (Jaap Sahib).
- It is of no avail to sit closing both eyes and meditating like a crane.
This world is lost, and the next also, for those who go about bathing in the seas, desiring salvation.
They pass their lives in vain dwelling in the midst of sin
I speak verily, hear me all - God is realised only through love (Swayya-9).
- Some worship stones, put them on their heads or hang them round their necks.
Some insist that God is in the South, others bow their heads to the West.
Some fools worship idols, others waste their time with
The whole world is entangled in the false ceremonies and has not found God's secret. (Swayya-10)
- Without the support of the One Name
Consider all religious ceremonies superstitions.
- Karta (The Creator) and Karim (The beneficent) are the names of the same God.
Razak (The Provider) and Rahim (The merciful) are also the names given to Him.
Let no man in his error wrangle over differences in names.
Worship the One God who is the Lord of all.
Know that his form is one and He is the One light diffused in all.

ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਵਿਥਿਆ - - ਦਾਸਤਾਨੇ ਸ਼ੇਰਾਂ

ਪੁੱਤ ਤੇਗੇ ਦਾ ਤੇਗਾ ਫੜ ਕੇ , ਸ਼ੇਰਾਂ ਦਾ ਵੱਗ ਚਾਰੇ
 ਹੇਮਕੁੰਟ ਦਾ ਤਪੀਆ ਸਾਧੂ , ਉਹਦੀ ਆੱਖ ਅਲੰਬੇ ਬਾਲੇ ।
 ਦਮਕੇ ਮੱਥਾ , ਮੋਢੇ ਭੱਥਾ , ਤੀਰ ਧਰੇ ਅਣੀਆਲੇ ,
 ਸੁਣ ਸੁਣ ਸ਼ੇਰਾਂ ਸੰਦੀਆਂ ਗਰਜਾਂ , ਸਤਲੁਜ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰੇ ।
 ਕਹਿੰਦੇ ਈਸਾ ਫੋਡਾਂ ਚਾਰੀਆਂ , ਗਊਆਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰੇ
 ਯੁਗ ਦੀ ਮੰਗ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਾਹੀ , ਸੇਨਾ ਬਘੇਲੇ ਪਾਲੇ ।
 ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਗੋਦਾਵਰੀ ਤੀਕਰ , ਨਿਖਰੇ ਰੰਗ ਨਿਆਰੇ ,
 ਇਥੇ ਨਿਕਲੇ ਚਾਲੀ ਮੁਕਤੋ , ਨਲੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ।
 ਚਾਨਣ ਚਾਨਣ ਹੋਗੀ ਧਰਤੀ , ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਕਾਰੇ ,
 ‘ ਖੰਡੇ ਫੜਲੇ ਝੰਡੇ ਚੁੱਕੇ ,’ ਬੜਕੇ ਬੀਰ ਕਰਾਰੇ ।
 ਚਿੜੀਆਂ , ਬਾਜਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਢਾਹਿਆ , ਮਾਰ ਮਾਰ ਲਲਕਾਰੇ ,
 ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ ਦੇਖੋ , ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਖੀ ਸਭ ਹਾਰੇ ।
 ਰਿੱਛ , ਭੇੜੀਏ , ਲੂਮਤ ਲੋਟੂ , ਕੁੱਟ ਕੁੱਟ ਕਾਬਲ ਵਾੜੇ ,
 ਝਨਾਂ ਕੰਦਓ ਬਲ ਬਾਲੀਆਂ , ਨਿਆਏ ਏਸ ਕਿਨਾਰੇ ।
 ਦਿੱਲੀ ਵਲੋ ਗਦ ਗਦ ਹੋਏ , ਤੱਕ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਉਪਕਾਰੇ ,
 ਕਹਿੰਦੇ , ‘ ਕੀ ਅਸੀ ਦੇਵਾਂ ਦੇਈਏ , ਧੰਨ ਬਾਬੇ ਕੱਛਾਂ ਵਾਲੇ’
 ਜਾ ਜਮਰੌਦ ਤੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡੇ , ਵੱਜਗੇ ਢੋਲ ਨਗਾਰੇ ,
 ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਵਰਕੇ ਉਲਟੇ , ਜਗੇ ਛੱਪਰ ਦਾਰੇ ।
 ਮਹਿਲਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਮਹੁਲਤ ਮੁੱਕੀ , ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਪਿਆ ਪੁਕਾਰੇ -
 ‘ ਉਠੋ ਸਾਥੀਓ! ਵਤਨ ਸੰਭਾਲੋ , ਲਓ ਪਦਾਰਥ ਚਾਰੇ।’
 ਦਮਦਮੇ ਵਿਚ ਦਮਾਮੇ ਵੱਜੇ , ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੈਕਾਰੇ ,
 ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਡੇ ਛਹਿਬਰ ਲਾਈ , ਬਰਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੇ ।
 ‘ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਤੇ ਭਲਾ ਸਰਬ ਦਾ ,’ ਖਲਸੇ ਦੇ ਇਹ ਨਾਅਰੇ ,
 ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਅਸਾਡੇ , ਅਸੀ ਸ਼ੇਰਾਂ ਤੇ ਵਾਰੇ ।

- ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਡਾ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਜੀ।

*News Letter Compiled & Edited by Pritam Singh Matharu for & on behalf of
 SriGurdwara Sahib, Ramgarhia Association, Woolwich, London S.E.18 6EJ*